

– Hakemli Makale –

İSLAM KAYNAKLARINA GÖRE YAHUDİLERİN ALLAH'IN OĞLU OLARAK NİTELEDİKLERİ ÜZEYİR İLE İLGİLİ BAZI MESELELER

Selim ÖZARSLAN

Prof. Dr.,

Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

sozarlan1@firat.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4881-6987>

Öz

Bu çalışmada, Kur'an-ı Kerim'e göre Yahudilerin Allah'ın oğlu olarak niteledikleri Üzeyir ile ilgili bazı sorunlara değinilecektir. Konu ağırlıklı olarak İslam kaynaklarındaki verilere dayanarak incelenecektir. Üzeyir'in Allah'ın insanlara gönderdiği bir peygamber olup olmadığı, ölümünden yüzyıl sonra diriltilenin o olup olmadığı üzerinde de durulacaktır. Ayrıca bu makalede Yahudiler ve Hıristiyanların peygamberlerinin ölümünden sonra onların konumlarını değiştirmek suretiyle yani onları Allah'ın oğulları göyerek hak dini tevhit ilkesinden nasıl sapıtarak bozduklarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Üzeyir, Ezra, Kur'an, Tahrif, Nübüvvetin Tahrifi.

Some of the Things about Uzeyr that the Jews Regard as the Son of God According to Islamic Sources

In this study, some problems related to Uzeyr, which the Jews described as the son of God in the Qur'an, will be addressed. The subject will be examined mainly based on the evidence in Islamic sources. It will be emphasized whether Üzeyir is a prophet sent by God to humans or whether he is the one raised a century after his death. It will also be mentioned in this article that by changing their position after the death of the prophets of the Jews and Christians, that is by seeing the sons of Allah, they perverted the truth of religion from the principle of monotheism.

Keywords: Uzeyr, Azra, Qur'an, Falsification, Falsification of Prophecy

Giriş

Peygamberler Allah'tan aldıkları ilahi mesajları insanlara ileten mümtaz bireylerdir. Onlar Allah tarafından doğru yola ulaştırılmış örnek insanlardır. Bu durum Kur'an'da mealen şöyle dile getirilmektedir: "İşte, o

peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. Sen de onların tuttuğu yola uy"¹ Peygamberlerin amaçları da içlerinde yaşadığı insanları doğru yola ve mutluluğa ulaştırmaktır. Buna rağmen insanlık tarihinde zaman zaman peygamberler bu fonksiyonlarından uzaklaştırılarak nübüvvet kurumu yozlaştırılmış bu işlevinden uzaklaştırılmıştır. Sözlükte tahrif kelimesi dönmek, döndürmek, bir şeyi başka bir tarafa çevirmek anlamındaki harf kökünden türemiş bir kelime olup değiştirmek demektir. Terim olarak ise tahrif, sözü asıl manasından çıkarmak ve ihtimal verilebilecek başka manaya taşımak suretiyle yorumlamak şeklinde tanımlanmaktadır.² Kur'an-ı Kerim'de bedl kökünden türemiş olan tebdil kelimesi de tahrif manasında kullanılmakta ve değiştirmek anlamına gelmektedir. İbn Manzur, "tebdil kelimesini bir şeyi, tam olarak bedeli olmayacak bir şeyle değiştirmektir" şeklinde açıklar.³ Tebdilde değiştirilen şeyin yerine başka bir şeyin getirilmesi gerekli değildir. Bir şeyin hükmünün ortadan kaldırılması da tebdildir.⁴ Tahrif manasında kullanılan tebdil, Kur'an'da üç ayrı yerde Hz. Musa devrinde İsrail oğullarından söz edilirken zikredilir.⁵ Yine Kur'an-ı Kerim'de tahrif ve tebdil manasında saklamak gizlemek anlamındaki kitmân⁶, eğmek, bükmek, saptırmak anlamındaki leyy⁷, karıştırmak anlamındaki lebs⁸ ve unutmak, aklından gitmek anlamındaki nisyân⁹ sözcükleri de kullanılmıştır. Bu sözcüklerin geçtiği âyetler bir bütün olarak ele alındığında Hz. Musa ve Hz. Muhammed dönemlerinde yaşayan Yahûdi ve Hıristiyanların kendilerine indirilen vahyi değişik tarzlarda tahrif ettiği anlaşılır. Tahrif, yazılı metnin doğrudan değiştirilmesi şeklinde olabileceği gibi metinden bazı kısımların çıkarılması veya metne ilaveler yapılması, metin doğru olduğu halde okunurken keyfi olarak değiştirilmesi ya da doğru olan metnin yanlış tefsir edilmesi gibi farklı biçimlerde de karşımıza çıkabilir.¹⁰ Bilindiği gibi kaynağı ilahi olan Yahudilik ve Hıristiyanlık gibi dinlerdeki tahrif, peygamberlik kurumunun bozulmasıyla başlamıştır. Allah'ın gönderdiği hak peygamber öldükten sonra onu takip eden din mensupları, elçilik kurumunu olması

¹ el-En'âm 6/90

² Hüseyin b. Muhammed Ragib İsbahânî, *el-Müfredât*, (İstanbul: Kahraman Yay., 1986), 163-164.

³ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, (Beyrut: Dâru's- sâdr, 1414), IX, 48, 49.

⁴ Bekir Topaloğlu- İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: İsam Yayınları, 2010), 300.

⁵ el- Bakara, 2/ 59, 211; A'raf, 7/162.

⁶ el-Bakara, 2/ 42, 140; 146, 159, 174; Âl-i İmrân, 3/ 71, 187.

⁷ Âl-i İmrân, 3/ 78; en-Nisâ, 4/46.

⁸ el-Bakara, 2/42, Âl-i İmrân, 3/71.

⁹ el-Mâide, 5/13, 14; A'râf, 7/53.

¹⁰ Ferruh Kahraman, "Tefsirde Kitab-ı Mukaddesin Tahrifi Meselesi: II, (Tahrif Kelimesinin Müradifleri Bağlamında)", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015/1, Sayı: 41, 213, 217.

gerektiği gibi koruyamayınca yani hayırlı ümmet olma niteliklerini kaybedince, o kurumun temsilcisi olan elçinin Allah'tan getirdiği haberi yani vahyi de tahrif edip bozmuşlar ve dinin ilahilik özelliklerini yok etmişlerdir.¹¹ Kur'an-ı Kerim'de işaret edildiği gibi Ehl-i Kitap olan¹² Yahudiler ve Hıristiyanlar peygamberlerinin ölümünden sonra onların beşer oluşlarını değiştirmek suretiyle yani onları Allah'ın oğulları görerek hak dini tevhit inancından sapılarak bozmuşlardır. Yahudiler Yaraticı'yı yaratılana benzetmek (teşbih) suretiyle yanlış bir akıl yürütme yapmışlar bunun tersinin de olabileceğini düşünmüşlerdir. Onlar ibadet edilen ilah'ın taht /kürsü üzerinde oturan insanoğlunun gibi organlara sahip, başında nurdan bir taç bulunan nurdan bir adam olduğunu iddia etmişlerdir.¹³ Yahudilerin peygamber olarak kabul ettikleri Ezekeil de benzer bir ilah betimlemesinde bulunmuştur. Ezekeil, Babil sürgünü döneminde sürgündekilerle birlikte Keldâniler bölgesindeki Kebar ırmağı kıyısında bulunduğu bir esnada göklerin açıldığını ve Tanrının harika tahtını gördüğünü söyler.¹⁴ Buna bilginleri ve din adamları da alet olmuşlar, birlikte Allah'ın dinini temelden tahrif etmişlerdir. Kur'an Ehl-i Kitap'tan söz ettiği çeşitli ayetlerinde bu duruma işarete bulunmaktadır: “Yahudiler ‘Üzeyir Allah'ın oğludur’ dediler. Hıristiyanlar da ‘Mesih Allah'ın oğludur’ dediler. Bunlar, daha önceki inkârcıların söylediklerine benzer biçimde ağızlarından çıkan sözlerdir. Allah onları kahretsin. (Gerçeklerden) nasıl da yüz çeviriyorlar. Allah'ı bırakıp da din âlimlerini, rahiplerini, özellikle Meryem oğlu Mesih'i rab edindiler. Oysa tek bir Tanrı'ya kulluk etmekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka tanrı yoktur; O yüceler yücesidir, onların yakıştırdıkları eş ve ortaklardan bütünüyle uzaktır.”¹⁵ Bu ayette Yahudilerin Üzeyir'le ilgili inançları, Hıristiyanların İsa hakkındaki inançlarıyla birlikte anılmaktadır.

Andolsun, “Allah, Meryem oğlu Mesih'tir”, diyenler kesinlikle kâfir oldular. De ki: “Şâyet Allah, Meryem oğlu Mesih'i, onun anasını ve

¹¹ Aliyyü'l-Kârî. *Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi*, ter. Y. Vehbi Yavuz, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), 223; Çağfer Karadaş, *İslâm Akaidi* (Ankara: Ay Yayınları, 2017), 75.

¹² en- Nisa, 4/153

¹³ Ebi'l-Ferec Abdurrahman İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, Thk. Eymen Salih, (Kahire: Daru'l-Hadîs, 1415/1995), 75; Aliyyü'l-Kârî ise Yahudileri dinlerinin esaslarını tahrif etmek, Allah'ı yaratıklara benzetmek ve Mesih'i (İsa'yı) yalanlamakla nitelemektedir. Bkz. Aliyyü'l-Kârî, *Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi*, 233.

¹⁴ Kitâbı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Hezekiel, 1. Bab (1-28) (İstanbul: Kitâbı Mukaddes Şirketi, 1985), s. 788-789; Baki Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'ân'ın Tartışmalı Konuları*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2011), 59.

¹⁵ et-Tevbe 9/30-31

yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir? Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan her şeyin hükümlerini Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."¹⁶

Yahudi ve Hıristiyanlar özellikle Yahudi bilgin ve din adamları peygamberlerinin ölümlerinden sonra onların konumlarını beşeriyetten/ insaniyetten ulûhiyete/ ilahlığa çıkarmakla nübüvvet kurumunu bozmakla kalmadılar, kendilerine Allah katından indirilen kitaplarını da kendi icat ettikleri bir takım hükümlerle değiştirerek Allah'ın dinini tahrif etmişlerdir. Bu durum da Kur'an'ın çeşitli ayetlerinde şöyle ifade edilmiştir:

"Vay o kimselere ki, elleriyle Kitab'ı yazarlar, sonra da onu az bir karşılığa değiştirmek için, "Bu, Allah'ın katındandır" derler. Vay ellerinin yazdıklarından ötürü onların hâline! Vay kazandıklarından dolayı onların hâline!"¹⁷

"Onlardan (Kitap ehlinde) bir grup var ki, Kitab'dan olmadığı hâlde Kitab'dan sanasınız diye (okudukları) Kitab'tanmış gibi dillerini eğip bükerek ve "Bu, Allah katındandır" derler. Hâlbuki o, Allah katından değildir. Bile bile Allah'a karşı yalan söylerler."¹⁸

Mâide 13'te 'يُخَوِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ' / 'Kelimeleri yerinden değiştirerek tahrif ederler' buyurularak İsrailoğullarının kitaplarını bozdukları açıkça belirtilmiştir.¹⁹ Matürîdî, söz konusu tahrifin iki türlü olabileceğini belirtir. Birincisi, kelimenin yorumunu değiştirmek (tağyir) yoluyla olur. Bu tahrif kelimenin gerçek anlamının dışında başka bir anlam vererek yorumlamak ve yapılan bu yorumun da Allah katından olduğunun ileri sürülmesi biçiminde olur. İkinci tahrif ise kelimenin nazım ve okunuşunun bozulması, silinmesi ve kelimenin yerine başka bir kelimenin yazılması biçiminde olabilir.²⁰

Kur'an tefsirlerinde belirtildiğine göre, Yahudi hahamları kendi dinlerinde bazı hükümler icat ediyor, Tevrat'taki peygamber niteliğini (sıfat), recim ayetini ve bunların dışındaki birtakım hükümleri değiştiriyor ve bunları Tevrat'a ilave ediyorlardı.²¹ Bununla da kalmıyor kendi elleriyle yaptıkları bu değişikliğin Allah katından olduğunu söylüyor, insanlar katında itibar kazanıp

¹⁶ el-Maide 5/17; ayrıca bkz. el-Maide 72.

¹⁷ el-Bakara 2/79

¹⁸ Âl-i İmran 3/78.

¹⁹ İsbahânî, *el-Müfredât*, 164.

²⁰ Ebu'l-Mansur el- Matürîdî, *Te'vilât*, Editör: Bekir Topaloğlu, (İstanbul: Mizan Yayınları, 2005), IV, 181.

²¹ Celaleddin Muhammed b. Ahmed el-Mahalli- Celaleddin Abdurrahman b. Ebi Bekir es-Suyûtî. *Tefsirü'l-Celaleyn*, (İstanbul, trs.), c. I, 11.

menfaat sağlıyorlardı.²² İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre Yahudilerden bir grup Allah'ın kitabı olan Tevrat'ı kaybettikten sonra kendi uydurduklarını Allah'ın kitabı olarak tanıtmaya çalışmışlardır.²³ Diğer bir yaklaşıma göre ise Yahudi din bilginleri farklı dini konularda bir takım kitaplar kaleme alıp bunların Allah katından gelmiş dini gerçekleri içerdiğini söylüyor ve yazdıklarını insanlara pazarlıyorlardı.²⁴

1. Üzeyir'in Peygamber Olup Olmadığı Sorunu

Biz burada Kur'an'ın ifadesiyle Yahudilerin "Üzeyir Allah'ın oğludur" diyerek tanrı tasavvurlarını ve dolayısıyla Allah'ın kendilerine gönderdiği dini tahrif ettikleri Üzeyir'in kim olduğu üzerinde durmak istiyoruz. Hıristiyanlar, Kur'an'da peygamber olduğu ifade edilen²⁵ Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olarak niteleyerek dinlerini bozdukları gibi Yahudiler de "Üzeyir Allah'ın oğludur" diyerek dinlerini aynı tahrife uğratmışlardır. Burada akla gelen soru şudur: Üzeyir de İsrail oğullarına (Yahudilere) gönderilmiş bir peygamber midir yahut peygamber değilse kimdir ve niçin Yahudiler onu Allah'ın oğlu olarak nitelemişlerdir? Biz bu soruların cevabını Kur'an ve İslamî kaynaklarda aradık. Yahudi ve Hıristiyanların kutsal metni hariç diğer ikinci ve güncel eserleri ilgi alanımızda değildir.

Kur'an ayetlerini incelediğimizde Üzeyir adının sadece Tevbe Suresi 30. ayette geçtiğini, kendisi hakkında başka bir bilgi verilmediğini görürüz. Dolayısıyla Üzeyir'in kimliği Kur'an'dan anlaşılamamaktadır. Bu durum İslam alimleri arasında Üzeyir'in İsrail oğullarına gönderilmiş bir peygamber olup olmadığını tartışmalı hale getirmiştir. Nitekim ilk müfessirlerden olan İbn Abbas da bu duruma işaret ederek Üzeyir'in peygamber olup olmadığını bilmediğini ifade etmektedir.²⁶ İslam bilginlerinden Suyûtî gibi bazıları Üzeyir'in peygamber olmayıp, hikmet sahibi salih bir kul olduğunu söylerken İbn Kesir'in de içinde bulunduğu İslam bilginlerinin büyük çoğunluğu Üzeyir'in peygamber olduğunu kabul etmişlerdir.²⁷ Üzeyir gibi Kur'an-ı Kerim'de

²² Bkz. Ramazan Biçer, *İslam Kelamcılarına Göre İncil*, (İstanbul: Gelenek Yayınları, 2004), 87 vd.

²³ Muhammed b. Ömer ez-Zemahserî, *Tefsiru'l-Keşşâf an Hakâiki Gavâmidit-Tenzili ve Uyunu'l- Ekâvili fi Vucuhi't-Te'vîl*, (Kahire, 1977), I, 182-183.

²⁴ İmaduddin Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Kesir, *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, (Kahire: Mektebetü'l-Kayyime, 1414/1993), I, 113; Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Çelik-Şura, trs.), I, 322-323.

²⁵ en-Nisa 4/163-164; el-Maide 5/46.

²⁶ İmaduddin Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (Beyrut, 1966), II, 283.

²⁷ İbn Kesir, *El-Bidâye ve'n-Nihâye*, II, 46, 283.

isimleri geçmekle birlikte peygamber olup olmadıkları hususunda kesin hüküm verilemeyen, Hz. Davud ile Hz. Süleyman devirlerinde yaşamış iki kişi daha vardır ki, bunlar da Lokman²⁸ ve Zülkarneyn²⁹'dir.³⁰ Matürîdî kelamcılarında Nureddin Sâbûnî bu konu ile ilişkili olarak, 'Kur'an'ın nübüvvet ve risâletinden söz ettiği herkesin nebi ve resul olduğuna inanır, Kur'an'da zikri geçmeyip de tarih ve bibliyografi kitaplarında adlarından söz edilen kişiler hakkında sessiz kalır, olumlu ya da olumsuz bir hükme varmayız' demektedir.³¹ Ancak Üzeyir'in durumu Sâbûnî'nin yaklaşımından biraz daha farklıdır. Üzeyir'in adı Kur'an'da geçmekte fakat hakkında Kur'an'da nebi ya da resul olduğuna dair özel bir açıklama bulunmadığından Peygamber olup olmadığı tartışmalı olsa da peygamber olma ihtimali oldukça yüksektir. Çünkü Yahudilerin Üzeyir'i Allah'ın oğlu olarak nitelediklerini bildiren ayetin peşinden Hıristiyanların da peygamberleri Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olarak niteledikleri belirtilmektedir. Hıristiyanlar, peygamberleri Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olarak nitelediklerinden Yahudilerin de kendilerine gönderilen bir elçiyi (Üzeyir) Allah'ın oğlu olarak nitelemiş olmaları akla daha makul gelmektedir. Ayrıca Allah, "And olsun ki senden önce de biz peygamberler gönderdik. Onlardan bir kısmının hikâyesini sana anlattık bir kısmınınkini ise anlatmadık."³² mealindeki ayetle bütün peygamberleri bize bildirmediğini ifade eder. Bu da Üzeyir'in peygamber olma olasılığını daha da kuvvetlendirir. Kur'an-ı Kerim'de isimleri geçen hayatları ve Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ etmede verdikleri mücadeleden söz edilen sadece yirmi beş peygamber vardır: Âdem, İdris, Nuh, Hûd, Salih, İbrahim, Lût, İsmâil, İshak, Ya'kub, Yusuf, Eyyub, Zülkifl, Şu'ayb, Musa, Harun, Davûd, Süleymân, İlyas, Elyasa, Yûnus, Zekeriyâ, Yahyâ, İsa, Muhammed (sav). Bunların 18 tanesi el-En'âm suresi 6/83-86. ayetlerde, diğerleri ise farklı sûrelerde geçmektedir.³³

²⁸ Lokmân 31/13.

²⁹ el-Kehf 18/83, 86, 94

³⁰ Sirâcu'ddîn Alî b. Osmân el-Üşî el-Fergânî. *Bed'u'l-Emâlî*, (İstanbul: Şefkat Yayınları, 2015), 91; M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, (Ankara, TDV. Yayınları, 2004), 11.

³¹ Nureddin Sâbûnî, *el-Bidâye fî Usulî'd-Din/ Mâtürîdiyye Akaidi*, Çev. Bekir Topaloğlu (Ankara: DİB. Yayınları, 1995), s. 106, dipnot, 4; Nureddin Sâbûnî, *el-Kifâye fi'l- Hidâye*, (Laleli Kütüphanesi Numara, 2271), v. 40b.

³² en-Nisâ 4/ 164; el-Mü'min 40 / 78

³³ Âl-i İmrân 3/33; el-A'râf 7/65, Hûd 11/61, 84, el-Enbiyâ 21/85, el-Ahzâb 33/40.

Sonuncusu İslâm peygamberi Hz. Muhammed'dir.³⁴ O'nun ismi Kur'an'da bir defa Ahmed,³⁵ dört defa da Muhammed³⁶ şeklinde geçmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen bütün peygamberlerden övgü ve saygı ile söz edilmekte, kimlik ve kişiliklerini lekeleyecek, ilahî ve aynı zamanda kutsal olan görevlerine halel getirecek herhangi bir noksanlık onlara nispet edilmemektedir.³⁷

Müslüman bireyler, kutsal kitapları Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği üzere, peygamberliğin Hz. Muhammed ile sona erdiğine inanırlar. Yüce Allah bu durumu şöyle dile getirir: "Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın resulü ve peygamberlerin sonuncusudur..."³⁸ Ondan sonra insanlığı aydınlatmak üzere peygamber gelmeyecektir. Hz. Muhammed'in yüce Allah'tan getirdiği bu ilahî mesaj, kıyamete kadar devam edecektir. Eskiden olduğu gibi günümüzde de zaman zaman gündeme gelen Hz. Muhammed'in son peygamber olmadığı, ondan sonra yeni bir peygamberin yeni bir kitapla geleceği konusunda ortaya atılan iddialar³⁹, Hz. Muhammed'in "hâteme'n-nebiyyîn"/ peygamberlerin sonuncusu olduğunu ifade eden Kur'an'ın bu açık hükmüyle uyuşmamaktadır. Bu ise, Allah'ı ve onun peygamberi Hz. Muhammed'i yalanlama ve inkârla eş değerdedir.⁴⁰

Hz. Peygamber'in son elçi olduğunu ifade eden Ahzâb suresi 40. ayetten başka işaret yoluyla onun son peygamber olduğunu destekleyen ayetler de vardır. Dinin kemale erdirilip tamamlandığını bildiren ayet⁴¹ ile, Kur'an'ın korunduğunu ifade eden ayetler⁴² bunlardandır.

³⁴ Ebu Mansur Abdulkâhir b. Tahir b. Muhammed Bağdadî, *Usulu'd-Din*, (Beyrut, 1401/1981), 157; Sa'duddin Mesud b. Ömer Taftazânî, *Şerhu'l-Akaid*, (S. Uludağ; *Kelâm İlmi ve İslâm Akaidi* içinde Orijinal metin), İstanbul, 1991, 62.

³⁵ Saf 61/6.

³⁶ Âl-i İmrân 3/144; Ahzab 33/40; Muhammed 47/7; Fetih 48/29.

³⁷ Selim Özarlan, "Kur'an'da Hz. Peygamber'e Yönelik Saygı İfadeleri", *Diyanet İlmî Dergi*, (Ankara, 2007), 43/3, 129.

³⁸ el-Ahzâb 33 / 40.

³⁹ Bkz Muhsin Abdulhamid, *İslam'a yönelen Yıkıcı Hareketler (Bâbîlik ve Babâiliğin İçyüzü)*, Çev. S. Yeşrem-H. Güleç, (Ankara, 1986), 81, 131 vd.

⁴⁰ Özarlan, "Kur'an'da Hz. Peygamber'e Yönelik Saygı İfadeleri", 129; Selim Özarlan, *İslâm İnanç Esasları/Akaid Esasları*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2013), 108-109.

⁴¹ el-Mâide 5/3.

⁴² el-Hicr 15/9.

Hız. Muhammed de peygamberlerin sonuncusu olduğunu çeşitli vesilelerle bizzat kendisi dile getirmiştir: “Risalet ve nübüvvet son bulmuştur. Benden sonra resul de nebî de gelmeyecektir”⁴³

İslâmî metinlere göre peygamberler vahiyle şereflenmiş, diğer insanlarda bulunmayan yüksek ahlakî niteliklerle bezenmiş, seçkin kişiler olmalarına rağmen onlar hiçbir zaman Yahudiler ve Hıristiyanların yaptığı gibi ilah mertebesine çıkartılmamış, aksine birer beşer elçi oldukları ısrarla belirtilmiştir: “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. (Şu var ki) bana ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyolunuyor...”⁴⁴ “Ben, sadece beşer bir elçiyim”⁴⁵ Bu son din İslam’ın nübüvvet kurumuna ne ölçüde değer verdiğinin de bir göstergesidir. Allah resulü Hz. Peygamber de önceki ümmetlerin peygamberlerini aşırı överek, ilah mertebesine çıkararak dinlerini tahrif ettiklerine şu sözleriyle değinmiş ve kendi ümmetini böyle bir söylem ve eyleme düşmekten sakındırmıştır: “*Hıristiyanların Meryem oğlu İsa’ya yaptıkları gibi, beni aşırı şekilde övmeyin! Ben ancak Allah’ın kuluyum. Bana ‘Allah’ın kulu ve Resûlü’ deyin!*”⁴⁶

Kendilerine gösterilmesi gereken saygı onların Tanrılık özelliklerine benzer niteliklere sahip olmalarına değil, Allah’ın emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmakla görevli birer elçi olduklarına dayandırılmıştır. Zira bırakın onlar Tanrılık özelliklerine sahip olmak,⁴⁷ Allah’ın izni dışında fayda sağlama ve zararı giderme gücüne bile sahip değildirler.⁴⁸ Yine Allah’ın bildirdikleri dışında gaybı da bilemezler.⁴⁹

2.Kitabı Mukaddes’te Ezrâ/ Üzeyir

Üzeyir isminin kökeniyle ilişkin olarak birbirinden farklı görüşler ileri sürülmüştür. Üzeyir isminin Arapça olduğunu ileri sürenler bulunsa da onun İbranice asıllı olup sonradan Arapçalaştığını ifade edenler çoğunluktadır. Üzeyir’in ‘yardım’ (Tanrı’nın yardımı) anlamına gelen İbranice’deki aslı

⁴³ Tirmizî, Menâkıb, 8; Dârimî, Mukaddime, 3.

⁴⁴ el-Kehf 18/110; Fussilet 41/6.

⁴⁵ el-İsrâ 17/ 93; Özarslan, “Kur’an’da Hz. Peygamber’e Yönelik Saygı İfadeleri” 129.

⁴⁶ Buhârî, Enbiyâ, 48.

⁴⁷ Mâide, 5/ 72-73, 75; Tevbe, 9/30.

⁴⁸ De ki: “Ben, Allah’ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim...” A’raf 7/188.

⁴⁹ “Ben size: “Allah’ın hazineleri benim yanımdadır” demiyorum, gaybı da bilmem. “ben bir meleğim” de demiyorum...” Hûd 11/31.

Ezrâ'dır. Tevrat'ın (Eski Ahid)'in Latince ve Grekçe / Yunanca tercümelerinde Üzeyir'in ismi Esdras olarak geçmektedir. Eski Antlaşma olarak da bilinen Kitab-ı Mukaddes'in 15. bölümü Ezrâ /Üzeyir adını taşımakta, burada kendisinden “kâhin, yazıcı, Rabb'in buyruklarının ve İsrail'e olan kanunlarının sözlerinin yazıcısı, gökler ilahının şeriatının yazıcısı, İsrail'in Allah'ı Rabbin vermiş olduğu Musa'nın şeriatında zeyrek bir yazıcı, İsrailin Allah'ı Rabbin eli üzerinde olan, Allah'ın inayet eli üzerinde olan” şeklinde söz edilmektedir.⁵⁰

Kitabı Mukaddes'in Ezrâ bölümünde geçtiğine göre, soyu Harun'a kadar çıkan Üzeyir, milattan önce 465-424 tarihlerinde iktidar olan Fars Kralı Artahşaştta (Artaxerxes) zamanında yaşamıştır.⁵¹ O zamanki Yahudi cemaatinin durumuna ilişkin incelemelerde bulunmak, Allah'ın emir ve buyruklarına yani şeriatına uygun olarak yaşamalarını öğütlemek ve mabedin hizmeti için gerekli malzemeleri tedarik etmek üzere söz konusu Fars kralı tarafından Babil'den Yerusâlim'e gönderilmiştir.⁵²

3. İslamî Kaynaklarda Üzeyir

İslam tarihi kaynaklarına göre de Üzeyir, İsrailoğullarına gönderilen Hz. Musa'nın kardeşi Harun b. İmran'ın neslindedir.⁵³ Fars Kralının komutanlarından Buhtunnassar, Beytü'l-Makdis'i işgal edip yıktığında, İsrail oğullarının Tevrat okuyucularından ve bilginlerinden öldürdüğü kırk bin kişi arasında Hz. Üzeyir'in babası ve dedesi bulunuyordu. O sırada küçük bir çocuk olan Üzeyir, küçüklüğünden olsa gerekir öldürülmemişti. Kendisi de Tevrat'ı okumuş ve ilimde ilerlemişti ancak bunu halk bilmiyordu. İsrail oğullarından Davud soyundan esir alınan yedi bin çocukla birlikte o da Babil'e götürülmüştü. Babil'e götürülen esirler arasında Üzeyir'le birlikte Danyal da bulunuyordu. Üzeyir, Buhtunnassar'ın ölümü ve Beytü'l-Makdis'in yeniden imarından sonra Babil'den oraya dönen İsrail oğulları arasındaydı. Üzeyir kırk yaşına ulaştığında Yüce Allah ona hikmet verdi. Yukarıda da geçtiği üzere Tevrat'ı onun kadar iyi bilen ve ezberleyen kimse bulunmuyordu. Allah'ın emirlerine uyan hakîm ve sâlih bir kişi olan Üzeyir, İsrail oğullarına gönderilen peygamberlerden birisidir.⁵⁴

⁵⁰ Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Ezrâ, 7/1-12 (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1985), s. 471.

⁵¹ Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Ezrâ, 7/1-6; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 279.

⁵² Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Ezrâ, 7/1-16.

⁵³ Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim en-Nisâbü'rî Sa'lebî, *Kasasu'l-Enbiyâ Arâisü'l-Mecâlis*, (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, trs.), 307-308; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 279, 280.

⁵⁴ Sa'lebî, *Kasasu'l-Enbiyâ Arâisü'l-Mecâlis*, 307-308; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, II, 46; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 279.

İslam tarihi kaynaklarında Üzeyir hakkında tartışılan konulardan birisi de Bakara suresinin 259. ayetinde yüz yıl ölü halde bırakılıp daha sonra diriltildiği belirtilen kişinin⁵⁵ Üzeyir mi yoksa Harun b. İmran'ın soyundan gelen İrmaya b. Hılkiya mı olduğu konusundadır. İbn Kesir (ö. 774 / 1373), ilgili ayette söz konusu edilen kişinin Hz. Üzeyir olduğu konusunda önceki ve sonraki âlimlerin çoğunun tercih ettiği görüş olduğunu söylese⁵⁶ de Hz. Üzeyir'in harap edilen Beytü'l-Makdis'e, Buhtunnassar'ın ölümünden ve Beytü'l-Makdis'in imarından sonra İsrail oğullarıyla birlikte oraya döndüğü göz önünde bulundurulursa bu doğru bir görüş olmaktan çıkar kanaatindeyiz.⁵⁷

Üzeyir'in kendisi hayatta iken Yahudiler tarafından Allah'ın oğlu olarak nitelenmesi konusunu irdeleyen müfessirler tefsirlerinde iki rivayet üzerinde yoğunlaşmışlardır. İbn Abbas'tan yapılan ilk rivayete göre, önceden Tevrat'a bağlı olan Yahudiler başka bir deyişle İsrailoğulları, zaman içerisinde peygamberlerini öldürüp⁵⁸ Tevrat'ın buyruklarına uygun olarak yaşamayı terk ettiklerinden ilâhi bir ceza olarak Tevrat hâfızalarından silinmiş, onun korunduğu Tabut (Ahit sandığı) da ellerinden alınmıştı. Bu duruma çok üzülen Üzeyir, Tevrat'ı yeniden kendisine öğretmesi için Allah'a yakarıştta bulunuyordu. Bu yalvarışlarından birisinde Allah onun zihnine Tevrat'ı tekrar yerleştirdi ve ezberlemesini sağladı. Çevresinde ve kavmi içerisinde çok bilgili biri olarak tanınan Üzeyir, Tevrat'ı onlara ezberden yazdırıp öğretince kavmi nezdindeki itibarı daha da arttı. İşte o zaman içlerinden bazıları 'bu başka türlü olmaz, kesinlikle Üzeyir Allah'ın oğludur' diyerek sınırı aştılar.⁵⁹ İkinci rivayete göre ise Amâlîka kavmi İsrail oğullarının üzerine akın yaparak

⁵⁵ "Yahut altı üstüne gelmiş (ıppsız duran) bir şehre uğrayan kimseyi görmedin mi? O, "Allah, burayı ölümünden sonra nasıl diriltilecek (acaba)?" demişti. Bunun üzerine, Allah onu öldürüp yüzyıl ölü bıraktı, sonra diriltti ve ona sordu: "Ne kadar (ölü) kaldın?" O, "Bir gün veya bir günden daha az kaldım" diye cevap verdi. Allah, şöyle dedi: "Hayır, yüz sene kaldın. Böyle iken yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış. Bir de eşeğine bak! (Böyle yapmamız) seni insanlara ibret belgesi kılmamız içindir. (Eşeğin) kemikler(in)e de bak, nasıl onları bir araya getiriyor, sonra onlara nasıl et giydiriyoruz?" Kendisine bütün bunlar apaçık belli olunca, şöyle dedi: "Şimdi, biliyorum ki; şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." el-Bakara, 2/259.

⁵⁶ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, II, 43; Sa'lebî, *Kasasu'l-Enbiyâ Arâisü'l-Mecâlis*, 307-308; İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, 75.

⁵⁷ Bkz. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 281.

⁵⁸ Hz. Şuayb, Hz. Zekeriyâ ve Hz. Yahya din inkârcısı bir kısım Yahudi tarafından katledilmişlerdir. (el-Bakara, 2/60-61) Bkz. İbnü'l-Esîr, *el-Kamil fi't-Tarih*, (Beyrut, 1979), I, 303-304.

⁵⁹ Sa'lebî, *Kasasu'l-Enbiyâ Arâisü'l-Mecâlis*, 309; İbn Cerir et-Taberî, *Camiu'l-Beyân*, (Mısır, 1951), X, 111; Muhammed Ali Sabûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, (Mekke: Daru's-Sâbûnî, trs.), c. I, 396; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 213; Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir II*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006), s. 757-8.

alimlerini ve bazı ileri gelenlerini öldürmüş ve ellerinde bulunan Tevrat'ı zorla almışlardı. Akın sonrası geride kalan Yahudiler ve bazı bilginleri, Tevrat nüshalarını dağda bir yere gömüp oradan ayrılmışlardı. İnsanlardan uzakta, dağların tepelerinde ibadetle vakit geçiren, yalnızca bayramlarda halkın arasına katılan ve oldukça genç biri olan Üzeyir'in Tevrat'ı bütün incelikleriyle bilen birisi olduğu anlaşılınca, istek üzere nüshası bulunmayan Tevrat'ı yazdı. Bölgeden ayrılıp yurtlarını terk eden Yahudi bilginler geri dönüp gömdükleri Tevrat nüshasını buldular. Bu Tevrat nüshasını Üzeyir'in yazdığı Tevrat'la karşılaştırıp aralarında hiçbir fark olmadığını görünce, "Allah bunu sana ancak O'nun oğlu olduğun için verdi" dediler.⁶⁰ Elmalılı Hamdi Yazır, haklı olarak İsrail oğullarının, Hıristiyanların "Mesih Allah'ın oğludur" sözlerine kapı açtıklarını belirtir.⁶¹ Tefsirlerde verilen bu bilgilerin Üzeyir'in yaşadığı zamanla ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak 'Üzeyir Allah'ın oğludur' sözünün Hz. Peygamber zamanında "*Allah fakir, biz zenginiz*" (Âl-i İmran 3/181). "*Allah'ın eli bağılıdır/ cimridir*" (el-Mâide 5 /64) diyen Yahudilerden Fenhas b. Azura isimli bir şahsın veya aralarında Yahudi haham ve bilginlerden Sellam İbn-i Mişkem, Numan İbn-i Evfâ, Şaş İbn-i Kays, Malik İbn-i Sayf'ın da bulunduğu bir topluluğun O'nunla yaptıkları bir konuşma esnasında söylediklerini belirten başka anlatımlar da bulunmaktadır.⁶² Elmalılı, Tevbe Suresi 30. ayeti indiği zaman Yahudiler "Biz böyle bir şey söylemeyiz, bunun aslı yoktur" diye hiçbir itiraz ve inkârda bulunamamışlardır dese de sonraki Yahudilerin İslam'dan çekindiklerinden bu sözü söylemez olduklarını ifade eder.⁶³ Söz konusu anlatımlardan hareketle müfessirlerimiz "Üzeyir, Allah'ın oğludur" sözünün bütün Yahudilerin benimseyip kabul ettikleri bir inanç olmayıp, içlerinden yalnızca bir şahıs veya grup tarafından söylenen ve benimsenen bir inanç olarak görmüşlerdir.

Eski Ahitte özellikle Üzeyir'in adını taşıyan Ezrâ bölümündeki Üzeyir anlatımlarında Onun Allah'ın oğlu olduğu yönünde bir ayet bulunmamaktadır. Ancak Tevrat'ın zaman içerisinde bozulmaya uğradığı, Üzeyir'in Yahudi geleneği içerisinde önemli bir kimliğe sahip olduğu göz önüne getirilince, süreç içerisinde belli bir mekân ve zamanda da olsa onun ilahlık düzeyine yükseltilmiş olması olasılık dışı değildir. Yemen

⁶⁰ İbn Kesir, *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, II, 336.

⁶¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 213.

⁶² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 213.

⁶³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 213.

Yahudilerinden Sadukiler'in Üzeyir'e Allah'ın oğlu dedikleri rivayeti ile Filistin Yahudilerinin Ezrâ'yı yani Üzeyir'i yüceltmek ve onurlandırmak için ona Allah'ın oğlu dedikleri şeklindeki rivayetler de bu düşüncüyü beslemektedir. Hicaz bölgesindeki Yahudilerden bir fırka olan Karâiler'in de bu inanca sahip bulduklarını nakledenler olmuşsa⁶⁴ da bu bilgilerin tartışmalı olduğu söylenebilir.

Tefsirlerde Üzeyir ve dönemiyle ilgili olarak yer alan bilgilerin temel kaynağının Medine Yahudileri olduğu kabul edilmektedir.⁶⁵ Dolayısıyla Kur'an'ın Yahudiler'e atfettiği "Üzeyir Allah'ın oğludur" sözünü Hz. Peygamber zamanında yaşamış ve onunla yaptıkları bir görüşme sırasında bazı Yahudilerin söylemiş olması daha anlamlı ve makuldür. Çünkü Kur'an-ı Kerim, indiği zaman ve mekânda yaşayan dinî grupların inanç ve davranışlarından bahseder ve onları eleştiriye tabii tutar. Özellikle Yahudi ve Hıristiyanların inançlarına değinir ve onları eleştirir. Bunlar aynı zamanda Yahudi ve Hıristiyanlar arasındaki tartışma konularıdır. Bunlardan bazıları şunlardır: "Bir de; "Yahudi ve Hıristiyanlardan başkası Cennet'e girmeyecek" dediler. Bu, onların kuruntuları! De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz (iddianızı ispat edecek) delilinizi getirin." ⁶⁶

"Yahudiler, "Hıristiyanlar bir temel üzerinde değiller" dediler. Hıristiyanlar da, "Yahudiler bir temel üzerinde değiller" dediler. Oysa hepsi Kitab'ı okuyorlar. (Kitab'ı) bilmeyenler de tıpkı bunların söyledikleri gibi demişti. Artık onların aralarında uyuşamadıkları davada, hükmü Allah verecektir." ⁶⁷

"(Yahudiler) "Yahudi olun" ve (Hıristiyanlar da) "Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız" dediler. De ki: "Hayır, hakka yönelen İbrahim'in dinine uyarız. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi." ⁶⁸

"Yoksa siz, "İbrahim de, İsmail de, İshak da, Yakub ile Yakuboğulları da Yahudi, ya da Hıristiyan idiler" mi diyorsunuz? De ki: "Sizler mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?" Allah tarafından kendisine ulaşan bir gerçeği

⁶⁴ Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Hazm ez-Zahirî, *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehvâi ve'n-Nihal* (Beyrut, 1406/1986), I, 99; el-Mutahhar b. Tahir Makdisî, *el-Bed' ve't-Târîh*, IV, 35; Ebi'l-Feth Muhammed b. Abdulkerim Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihal*, thk. Ahmet Fehmi Muhammed, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, trs.), I-III, 80; Baki Adam, "Üzeyir", *DİA* (2012), 42, 402.

⁶⁵ Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir II*, 758.

⁶⁶ el-Bakara 2/ 111.

⁶⁷ el-Bakara 2/ 113.

⁶⁸ el-Bakara 2/135

gizleyen kimseden daha zalim kimdir? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir”⁶⁹

“Ey kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz. Oysa Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir. Siz hiç düşünmüyor musunuz?”⁷⁰

“İbrahim ne Yahudi idi ne de Hıristiyan. Fakat o, hanif (Allah'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir Müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi. Şüphesiz, insanların İbrahim'e en yakın olanı, elbette ona uyanlar, bir de bu peygamber (Muhammed) ve mü'minlerdir. Allah da mü'minlerin dostudur.”⁷¹

“(Bir de) Yahudiler ve Hıristiyanlar, "Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız" dediler. De ki: "Öyleyse (Allah) size neden günahlarınız sebebiyle azap ediyor? Hayır, siz de onun yarattıklarından bir beşersiniz." (Allah) dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunanların da hükümlerini Allah'ındır. Dönüş de ancak onadır.”⁷²

Bilindiği gibi Kur'an'ın geçmiş İsrail peygamberleri zamanında yaşayan Yahudilerden söz eden ayetleri olduğu gibi Hz. Peygamber zamanında Hicaz bölgesinde yaşayan Yahudilerden söz eden ve onları muhatap alan ayetleri de vardır. İşte Tevbe Suresi 30. ayetteki, “Yahudiler, Üzeyir Allah'ın oğludur, dediler...” şeklindeki Yahudiler'in Allah'a oğul isnat etmeleri yönündeki bu suçlamada Hicaz bölgesinde yaşayan bir grup Yahudi'ye yöneliktir ve onları muhatap almaktadır. Hicaz Yahudileri, genel Yahudi tarihi içerisinde yok hükmünde olup İslam kaynaklarının dışında onlardan ve inançlarından söz eden kaynaklar olmadığından sadece Eski Ahit, Mişna, Talmud ve Yahudilikte otorite kabul edilen kaynaklara dayanan ve bunlarda da Hıristiyanlıkta olduğu gibi Allah'a oğul isnat etme inancına rastlayamayan Yahudi bilginler, Kur'an'ın Yahudilere yönelik bu eleştirisini Kur'an'ın Yahudiler'e Allah'a ortak koştukları yönünde iftirada bulunduğunu söylemişlerdir.⁷³ Şu anda Ortodoks Yahudiler arasında Hıristiyanların İsa'ya inandığı gibi Ezra'ya inanan yani onu Tanrı'nın oğlu olarak kabul eden Yahudi grupları yoksa da, Kur'an'ın indiği dönemde yaşayan bazı Medine Yahudilerinin olduğu bilinmektedir. Ayrıca Yahudi Mistisizminde (Kabbalism) Tanrı oğlu Metatron (Enoh) figürünün

⁶⁹ el-Bakara 2/ 140.

⁷⁰ Al-i İmran 3/65

⁷¹ Al-i İmran 3/67-68

⁷² el-Mâide 5/18

⁷³ Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, 46, 53.

bulunduğu ve bu şahsa da Hıristiyanların İsa'ya verdikleri unvan ve ona yükledikleri Tanrı'nın oğlu gibi misyonları yükledikleri bilinmektedir.⁷⁴ Dolayısıyla Kur'an'ın Yahudileri Allah'a oğul isnat etmekle suçlaması, Yahudi bilginlerin iddia ettiği gibi iftira değildir.

Hız. İsa'yı Hıristiyanların Allah'ın oğlu olarak nitelemeleri ise yalnızca Hız. Peygamber zamanında ortaya çıkmış asılsız ve yalan bir iddia değildir. Hız. İsa, Hıristiyanlığın ilk devirlerinden itibaren sapkın kabul edilen birkaç küçük mezhebin dışında bütün Hıristiyanlarca Tanrı'nın oğlu olarak kabul edilmiş ve bu inanç Hıristiyanlığın temelini oluşturmuştur.⁷⁵ Bir peygamber olan Hız. İsa'nın "Allah'ın oğlu" iddiasıyla tanrılaştırılması nübüvvet kurumunu tahrif etmiştir. Hıristiyanların iddialarına göre Mesih yani Hız. İsa, babasız olarak doğmuştur. Babasız çocuğun doğması ise mümkün değildir. O halde O'nun Allah'ın oğlu olması gerekir.⁷⁶ Hıristiyanlarca nübüvvet kurumunun bozulması, tahrif edilmiş bir peygamber yani Hız. İsa anlayışının sonucudur. İsa; Tanrı mı, insan mı, yarı Tanrı yarı insan mı tartışmaları arasında onun insan kimliği silikleştirilerek Teo/Tanrı karakterine büründürülmüştür. Bu durum, günümüz Hıristiyanlığında da hâkim bir görüş olarak aynen benimsenmekte, Hız. İsa teslis inancının bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Nasturiler, Allah, üç uknumlu tek bir cevherdir, O cevheriyette tek, uknumiyyede üçtür" demişlerdir. Onlara göre bu uknumlardan biri Baba, diğeri Oğul, üçüncüsü de Ruhü'l-Kudus'tur. Bazıları bu üç uknumun havas yani birbirinden farklı özellik ve nitelik olduğunu, bazıları sıfat olduğunu diğerkleri ise şahıslar olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁷⁷

Bazı Yahudiler ve Hıristiyanlar İsrail oğullarından olan peygamberlerini Allah'ın oğulları olarak kabul ettiklerinden kendilerini ayrıcalıklı olarak görmüşler ve Allah'ın azabına uğramayacaklarını ileri sürmüşlerdir. Seleflerimiz yani atalarımız evliya ve enbiya olduğundan onlar da Allah'ın oğulları olması hasebiyle Allah bize azap etmeyecektir demişlerdir.⁷⁸

⁷⁴ Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, 80.

⁷⁵ Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları*, 45

⁷⁶ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, I, 396.

⁷⁷ İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, 77; Hıristiyanların Allah'ı cevher olarak görüşleri için bkz: Ebu Mansur Abdulkâhir b. Tahir b. Muhammed Bağdadî, *el-Fark beyne'l-Fırak, Mezhepler Arasındaki Farklar*, Çev. Ethem R. Fiğlalı, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 160.

⁷⁸ İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, 77; Musa dönemindeki Yahudilerin de kendilerine sayılı birkaç günün dışında azap edilmeyeceğini iddia ettikleri şu ayette belirtilmektedir: "Bir de dediler ki: "Bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır." Sen onlara de ki: "Siz bunun için Allah'tan söz mü aldınız? -Eğer böyle ise,

Kur'an'da Mâide Suresi 18. ayette Ehl-i Kitab'ın bu iddiası şöyle dillendirilmekte ve peşinden de bu iddiaları reddedilmektedir: "Yahudiler ve Hıristiyanlar «Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz» dediler. De ki: Öyleyse günahlarınızdan dolayı size niçin azap ediyor? Doğrusu siz de O'nun yarattığı insanlardansınız. O, dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Göklerde, yerde ve ikisinin arasında ne varsa mülkiyeti Allah'a aittir. Sonunda dönüş de ancak O'nadır".⁷⁹ Ehl-i Kitab'ın "Biz Allah'ın oğullarıyız ve sevgilileriyiz" sözlerinden maksat Allah'ın oğulları olan Üzeyir ve Hz. İsa bizdendir, dolayısıyla biz de onun oğullarıyız ve seçilmişizdir demekle kendilerini her türlü sorumluluktan uzak tutup diğer milletlere karşı mutlak egemenlik iddiasıyla gururlanmış ve Allah'tan korkmaz olmuşlardır.⁸⁰ Yine "biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" demekle "biz ilahlık hanedanıyız" demek istemekte ve kendilerinde özel bir ayrıcalık tasavvur etmektedirler.⁸¹ Ancak bu anlayış yani bir milletin içinden peygamberlerin çıkması, o millete mensup bireylerin peygamberlerinin Allah'tan getirdikleri hükümlere inanmaksızın nihai kurtuluşa ulaşmaları ve Allah'ın azabından emin olmaları anlamına gelmez. Yahudi ve Hıristiyanların böyle fasit bir inanca kapılmaları dinin tesis etmek istediği adalet anlayışına terstir. Nitekim Allah'ın son elçisi Hz. Muhammed, kızı Fatıma'ya "Ey kızım Fâtıma! Kendini cehennemden kurtar. Çünkü ben iman etmediğiniz müddetçe sizin için Allah'tan hiçbir şeye malik değilim. Bununla birlikte sizinle bir akrabalık bağım var. Sıla-i rahmi, (yine bu) akrabalık bağıyla sulayacağım/devam ettireceğim"⁸² diyerek iman etmedikçe peygamber yakını olmanın Allah katında bir ayrıcalığı olmayacağını vurgulamıştır. Yüce Allah, Yahudi ve Hıristiyanların bu yanlış ve bozuk itikatlarını düzeltme yolunda olacak Kur'an'da Hz. Peygamber'e hitaben " (Önce) en yakın akrabana uyar"⁸³ talimatını vermiştir.

Ehl-i Kitap, peygamberlerini ilah mertebesine çıkarmak suretiyle nübüvvet müessesesini tahrif edip bozdukları gibi Hz. Musa'nın ve İsa'nın şeriatlarını nesh edip ortadan kaldırdığı için Hz. Muhammed'in

Allah verdiği sözden dönmez- . Yoksa siz Allah'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?" Bakara, 2/ 80.

⁷⁹ el- Maide 5/18.

⁸⁰ İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, 77; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, III, 141.

⁸¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, III, 143.

⁸² Buhârî, Vesaya 11, Tefsiru Sure-i Şuara 3; İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, 77-78.

⁸³ eş-Şuarâ, 26/ 214

peygamberliğini de inkâr etmişler⁸⁴ ve bu şekilde nübüvvet müessesesini toptan tahrip etmişlerdir.⁸⁵ Hz. Muhammed ile nübüvvet kurumu yeniden ikame edilmiştir. O'nun getirdiği şeriat, önceki şeriatları yürürlükten kaldırarak nesh eden, insanların ahirete kadar gereksinim duyacakları kendine özel bir şeriattir. Hz. Peygamber, kendisine akıl hüccetinin verildiği bütün insanlara gönderilmiştir.⁸⁶ İslam düşüncesinde Allah'ın peygamber göndermesinin zorunlu mu yoksa mümkün mü (lütuf ve keremi mi) olduğu konusunda farklı kalamî tartışmalar olsa da nübüvvet müessesesi her zaman kabul edilmiş hiçbir zaman inkâr edilmemiştir.

Sonuç:

Kur'an'da sadece bir yerde Tevbe suresinde adı geçen, Yahudilerin Allah'ın oğlu olduğunu kabul ettikleri belirtilen Üzeyir'in kim olduğu, peygamber olup olmadığı, Bakara sûresinde ölümünün üzerinden yüz yıl geçtikten sonra diriltiilen kimsenin Üzeyir olup olmadığı, peygamberlerini ilah mertebesine çıkararak Yahudi ve Hıristiyanların nübüvvet müessesesini bozdukları gibi hususlar ağırlıklı olarak Kur'an ve İslam kaynakları çerçevesinde incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır. Kur'an'da Üzeyir isminin dışında kendisi hakkında başka bir bilgi verilmediği için İslam alimleri arasında Üzeyir'in İsrail oğullarına gönderilmiş bir peygamber olup olmadığı tartışılrsa da biz çoğu İslam bilginleri gibi Üzeyir'in peygamber olduğu kanaatindeyiz. İslamî kaynaklarda Üzeyir'in hayatıyla ilgili verilen bilgiler ve Kur'an'ın insanlığa gönderilen bazı peygamberler hakkında bilgiler verilip diğer bazıları hakkında bilgiler verilmediğini beyan etmesi bizi bu düşünceye götürmektedir. Ayrıca Kur'an'da Hıristiyanların peygamberleri Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olarak nitelediklerinden Yahudilerin de kendilerine gönderilen bir elçiyi (Üzeyir) Allah'ın oğlu olarak nitelemiş olmaları yargısına götürmektedir. Nitekim birçok İslam bilgini de Üzeyir'in peygamber olduğuna kanidirler. Bakara suresinde ölümünün üzerinden yüz yıl geçtikten sonra diriltildiğinden söz edilen kimsenin Üzeyir olduğunu kabul eden İslam bilginleri bulunsa da Üzeyir'in tahrip edilen Beytül-Makdis'e Buhtunnassar'ın ölümünden ve Kudüs'ün yeniden imar edilmesinden sonra İsrail oğullarıyla birlikte döndüğü dikkate alınırsa bu kabul dayanaktan yoksun kalacaktır.

⁸⁴ Kadı Abdulcebbar, *el- Muhtasar fi Usulî'd-Din/ Dinin Temel İlkeleri*, Çev. Hulusi Arslan (İstanbul: Endülüs, 2017), 129.

⁸⁵ Yahudiler, şeriatlerin başka bir şeriatle hükmünün kaldırılmasını yani neshi caiz görmemişlerdir. Allah bir şeyi emrettiğinde o 'Onun hükmü olmuş olur. O hükmün değiştirilmesi caiz değildir demişlerdir. Bkz. İbn Cevzî, *Telbîsu İblîs*, 75.

⁸⁶ Kadı Abdulcebbar, *el- Muhtasar fi Usulî'd-Din/ Dinin Temel İlkeleri*, 128.

Kur'an'ı Kerim'de işaret edildiği gibi bazı Yahudiler ve Hıristiyanlar peygamberlerinin ölümünden sonra onların konumlarını değiştirmek suretiyle yani onları Allah'ın oğulları görerek hak dini tevhit ilkesinden sapıtarak bozmuşlardır. Yahudiler kendi kutsal kitapları Eski Ahit'te Ezrâ'dan söz eden ayetlerde onun Allah'ın oğlu olduğu yönünde bir bilgi bulunmadığından hareketle böyle bir inanca sahip olmadıklarını belirtse de Tevrat'ın zaman içerisinde bozulmaya uğradığı, Üzeyir'in Yahudi geleneği içerisinde önemli bir kimliğe sahip olduğu, Hz. Peygamber döneminde yaşamış bazı Yahudilerin onunla yaptıkları görüşme sırasında "Üzeyir Allah'ın oğludur" dedikleri şeklindeki rivayetler göz önüne getirilince, süreç içerisinde belli bir mekân ve zamanda da olsa onun ilahlık düzeyine yükseltilmiş olması ihtimal dahilindedir. Günümüz Ortodoks Yahudilerinin ya da resmî Yahudiliğin kendi kutsal metinlerine dayanarak Üzeyir'i ya da Ezrâ'yı Allah'ın oğlu olarak kabul etmemeleri yani Tanrı'yı tek kabul etmeleri takdir edilecek bir şeydir. Ancak Yahudi Mistisizminde (Kabbalism) Tanrı oğlu Metatron (Enoh) figürünün bulunduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Kur'an, indiği dönemde yaşayan bazı dini grupların inanç ve davranışlarına değinmiş ve onları eleştirmiştir. Bu eleştirilere Hicaz bölgesinde yaşayan müşrik Araplar, Hıristiyanlar muhatap olduğu gibi Medine Yahudilerinden bir kısmı da muhatap olmuştur. Kur'an'ın Tevbe suresindeki 30. ayeti de bu duruma işaret etmekte ve onların bu yanlış inançlarını eleştirmektedir.

Kur'an'ın deyimiyle Ehl-i Kitap, özellikle Hıristiyanlar peygamberlerini ilah mertebesine çıkarmak suretiyle nübüvvet müessesesini tahrif edip bozdukları gibi Hz. Musa'nın ve İsa'nın şariatlarını nesh edip ortadan kaldırdığı için Hz. Muhammed'in peygamberliğini de inkâr etmişler ve bu şekilde nübüvveti toptan tahrip etmişlerdir. Nübüvvet müessesesinin bozulması da ilah anlayışlarının tevhitte uzaklaşmasına, müntesiplerinin dinden uzaklaşmalarına ve nihayet ateizm, deizm gibi din karşıtı akımların gelişmesine yol açmıştır.

Kaynakça

Adam, Baki. "Üzeyir", *DİA* (2012), 42, ss. 401-402.

Adam, Baki. *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'ân'ın Tartışmalı Konuları*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2011.

Aliyyü'l-Kârî. *Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi*, ter. Y. Vehbi Yavuz, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Bağdadî, Ebu Mansur Abdulkâhir b. Tahir b. Muhammed. *Usulu'd-Din*. Beyrut, 1401/1981.

Bağdadî, Ebu Mansur Abdulkâhir b. Tahir b. Muhammed. *el-Fark beyne'l-Fırak. Mezhepler Arasındaki Farklar*. Çev. Ethem R. Fiğlalı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Biçer, Ramazan. *İslam Kelamcılarına Göre İncil*. İstanbul: Gelenek Yayınları, 2004.

Buhârî, Ebi Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahih-i Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

İbn Cevzî, Ebi'l-Ferec Abdurrahman. *Telbîsu İblîs*. Thk. Eymen Salih, Kahire: Daru'l-Hadîs, 1415/1995.

İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed ez-Zahirî. *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehvâi ve'n-Nihal*. Beyrut, 1406/1986.

İbn Kesîr, İmaduddin Ebu'l-Fidâ İsmail. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut, 1966.

İbn Kesir, İmaduddin Ebu'l-Fidâ İsmail. *Tefsiru'l- Kur'ani'l-Azim*, Kahire: Mektebetü'l-Kayyime, 1414/ 1993.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrerem, *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru's-Sâdr, 1414.

İbnü'l-Esîr. *el-Kamil fi't-Tarih*, Beyrut, 1979.

İsbehânî, Hüseyin b. Muhammed Ragib *el-Müfredât*. İstanbul: Kahraman Yay., 1986.

Kadı Abdulcebbar, *el- Muhtasar fi Usuli'd-Din/ Dinin Temel İlkeleri*, Çev. Hulusi Arslan, İstanbul: Endülüs, 2017.

Karadaş, Cağfer. *İslâm Akaidi*. Ankara: Ay Yayınları, 2017.

Kahraman, Ferruh. "Tefsîr'de Kitab-ı Mukaddesin Tahrîfi Meselesi: II (Tahrîf Kelimesinin Müradifleri Bağlamında)", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2015/1,Sayı: 41, ss. 213-242.

Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Ezrâ, 7/1-12, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1985.

Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir II*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

Köksal, M. Asım. *Peygamberler Tarihi*. Ankara: TDV. Yayınları, 2004.

Mahalli, Celaleddin Muhammed b. Ahmed - Celaleddin Abdurrahman b. Ebi Bekir es-Suyûtî. *Tefsirü'l-Celaleyn*, İstanbul, trs.

Makdisî, el-Mutahhar b. Tahir. *el-Bed' ve't-Târîh*, Kahire trs, Matürîdî, Ebu'l-Mansur. *Te'vilât*. Editör: Bekir Topaloğlu, İstanbul: Mizan Yayınları, 2005.

Muhsin Abdulhamid, *İslam'a yönelen Yıkıcı Hareketler (Bâbîlik ve Babâiliğin İçyüzü)*, Çev. S. Yeprem - H. Güleç, Ankara, 1986.

Özarlan, Selim. *İslâm İnanç Esasları/Akaid Esasları*, Ankara: Nobel Yayınları, 2013.

Özarlan, Selim. "Kur'an'da Hz. Peygamber'e Yönelik Saygı İfadeleri", *Diyanet İlmî Dergi*, Ankara, 2007, 43/ 3.

Sa'lebî, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim en-Nîsâbûrî. *Kasasü'l-Enbiyâ Arâisü'l-Mecâlis*, Beyrut: Daru'l-Ma'rife, trs.

Sabûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefâsîr*. Mekke: Daru's-Sâbûnî, trs.

Sâbûnî, Nureddin. *el-Bidâye fî Usulî'd-Din/ Mâtürîdiyye Akaidi*, Çev. Bekir Topaloğlu, Ankara: DİB. Yayınları, 1995.

Sâbûnî, Nureddin. *el-Kifâye fi'l- Hidâye*, Laleli Kütüphanesi Numara, 2271, v. 40b.

Şehristânî, Ebi'l-Feth Muhammed b. Abdulkерim. *el-Milel ve'n-Nihal*, thk. Ahmet Fehmi Muhammed, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, trs., I-III.

Taberî, İbn Cerir. *Camîu'l-Beyân*. Mısır, 1951.

Taftazânî, Sa'duddin Mesud b. Ömer. *Şerhu'l-Akaid*, (S. Uludağ; *Kelâm İlmî ve İslâm Akaidi* içinde Orijinal metin), İstanbul, 1991.

Topaloğlu, Bekir - Çelebi, İlyas. *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İsam Yayınları, 2010.

Ûşî, Sirâcu'ddîn Alî b. Osmân el-Fergânî. *Bed'u'l-Emâlî*. İstanbul: Şefkat Yayınları, 2015.

Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Çelik-Şura, trs.

Zemahserî, Muhammed b. Ömer. *Tefsiru'l-Keşşâf an Hakâiki Gavâmidî't-Tenzîli ve Uyunu'l- Ekâvîli fî Vucuhî't-Te'vîl*. Kahire, 1977.

